

3. Харченко В., Капралов Р. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні // Вісник Національного банку України. — 2009. — № 2. — С. 32—37.

4. Пацера М. Сучасний стан і перспективи розвитку Національної системи масових електронних платежів // Вісник Національного банку України. — 2010. — № 1. — С. 41—43.

5. Пиріг С.О. Платіжні системи: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 240 с.

Стаття надійшла до редакції 14.05. 2010 р.

УДК 336.71

Л. В. Конопатська,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
банківської діяльності,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З БОКУ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

В статье рассматриваются основные мероприятия НБУ по регулированию кредитной деятельности банков. Также анализируется роль кредитных операций банков Украины в процессе активизации банковского бизнеса.

Ключевые слова: кредитование, финансовый кризис, кредитный портфель, проблемные кредиты.

In the article the main activities of NBU in the credit activities of banks are considered. Also the role of credit operations of the Ukrainian banks is analyzed in the process of banking business.

Keywords: crediting, financial crisis, a credit portfolio, problem credits.

У статті розглядаються основні заходи НБУ щодо регулювання кредитної діяльності банків. Також аналізується роль кредитних операцій банків України у процесі активізації банківського бізнесу.

Ключові слова: кредитування, фінансова криза, кредитний портфель, проблемні кредити.

На обмежені можливості банків щодо кредитування економіки впливають фактори, що пов'язані з функціонуванням банківської системи в умовах фінансової кризи, яке характеризується зростанням ризику ліквідності, валютного, кредитного та інших ризиків унаслідок значного відпливу коштів клієнтів; невисоким рівнем надходжень від погашення активів.

Відповідно до Закону України “Про банки та банківську діяльність” [1], для забезпечення належного рівня ліквідності, збільшення кредитування економіки та підтримки банків проводиться гнучка політика рефінансування з удосконаленням відповідних механізмів, що дає змогу банкам покривати неочікувані тимчасові розриви ліквідності та вчасно виконувати свої зобов’язання з обслуговування рахунків клієнтів, знижування облікової ставки, визначення та реалізація порядку рекапіталізації банків за участю держави та інше.

Національний банк України, використовуючи нормативні та корегуючі методи регулювання банківської діяльності, намагається адекватно реагувати на дестабілізаційні процеси, які пов’язані з кризовими явищами. До таких загальних заходів можливо віднести: запровадження мораторію на дострокове зняття депозитів, підвищення суми гарантування вкладів фізичних осіб, оперативне регулювання валютних операцій банків, використання інституції тимчасової адміністрації та ін. Відповідно до постанов НБУ “Про окремі питання діяльності банків” [2] та “Спеціальний порядок здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення банків” [3], банкам змінені вимоги розрахунку регулятивного капіталу, надані рекомендації щодо здійснення реструктуризації заборгованості, змінені умови виконання окремих економічних нормативів, надано право тимчасовим адміністраторам знижувати вартість статутного капіталу банку у випадку перевищення розміру зареєстрованого статутного капіталу над розміром регулятивного капіталу тощо.

Взагалі можливо виділити наступні регуляторні заходи НБУ, які були направлені на забезпечення стабільності банківської системи:

- встановлені підвищені коефіцієнти резервування під кредитні операції банків;
- застосовані більш жорсткі критерії визначення кредитоспроможності позичальників;
- визначена необхідність надання банками інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту;
- змінено норматив адекватності регулятивного капіталу (РК) — при розрахунку нормативу Н2 ураховується валютний ризик та ризик довгострокової ліквідності;
- збільшення розміру мінімального регулятивного (РК) до 10 млн євро, потім — відкореговано — до 75 млн грн;

- збільшені вимоги до РК при отриманні банківської ліцензії та письмових дозволів НБУ;
- запроваджено новий норматив НЗ — співвідношення РК до сукупних активів (не менше 9 %);
- введені методичні рекомендації щодо удосконалення корпоративного управління в банках;
- запроваджено методичні рекомендації щодо планування в банках України заходів на випадок виникнення непередбачуваних обставин;
- здійснення діагностичного обстеження банківського сектору за його результатами встановлення вимог рекапіталізації банківської системи;
- спрощення процедури реєстрації статутного капіталу;
- введено пом'якшені вимоги щодо розрахунку регулятивного капіталу;
- змінено умови рефінансування банків у межах застосування пруденційних інструментів;
- Посилені вимоги до формування банками обов'язкових резервів;
- запроваджено обмеження на здійснення кредитування в іноземній валюті;
- здійснена підтримка ліквідності банків, які капіталізовані за участю держави;
- підготовлені пропозиції щодо змін нормативно-правових актів, які пов'язані з регулюванням банківської діяльності;
- врегульовані питання щодо реструктуризації заборгованості за кредитами позичальників — фізичних осіб;
- змінений порядок врахування коштів, залучених на умовах субординованого боргу. До 1 січня 2012 року встановлюється гранична сума коштів, залучених на умовах субординованого боргу, що включаються до регулятивного капіталу банку, у розмірі не більше 100 % основного капіталу банку. Кошти, залучені у цей період на умовах субординованого боргу, включаються до капіталу банку в повному обсязі без врахування обмежень, встановлених для додаткового капіталу. До 1 січня 2012 року субординований борг включається до капіталу банку без щорічного зменшення на 20 % від його первинної вартості;
- тощо.

Президентом підписано 19 листопада 2009 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою

подолання негативних наслідків фінансової кризи” № 1533-VI від 23.06.09 р. [4].

Законом врегульовані питання:

— реструктуризації кредитної заборгованості (підлягають кредити розміром до 1 млн грн, а сума платежів після реструктуризації за кредитом не повинна перевищувати 35 % доходу позичальника);

— порядку надання кредитів у іноземній валюті (забороняється для фізичних осіб за винятком кредитів на лікування та освіти; та взагалі — надання таких кредитів тільки у безготівковій формі);

— формування банками у повному обсязі резервів під кредитні операції за рахунок валових витрат;

— встановлено мінімальні вимоги до статутного капіталу банку на момент його реєстрації у розмірі 75 млн грн;

— до 1 січня 2012 року встановлюється гранична сума коштів, залучених на умовах субординованого боргу, що включаються до регулятивного капіталу банку, у розмірі не більше 100 % основного капіталу банку. Кошти, залучені у цей період на умовах субординованого боргу, включаються до капіталу банку в повному обсязі без врахування обмежень, встановлених для додаткового капіталу. До 1 січня 2012 року субординований борг включається до капіталу банку без щорічного зменшення на 20 % від його первинної вартості.

Надані права комерційним банкам проводити за погодженням із кожним позичальником у термін до 31 грудня 2010 року реструктуризацію заборгованості за кредитами позичальників — фізичних осіб.

Реструктуризація розповсюджується на:

1) кредити, надані комерційними банками до 1 жовтня 2008 року;

2) кредити, номінальна сума яких не перевищує 1 млн грн, у тому числі деноміновані в іноземній валюті за офіційним курсом Національного банку України на 1 жовтня 2008 року.

При іпотечному кредитуванні реструктуризації підлягають тільки кредити під заставу житлової нерухомості, яка є єдиним помешканням позичальника та його сім'ї.

Реструктуризація здійснюється шляхом:

1) надання позичальникам відстрочки сплати суми основного боргу за кредитними договорами на термін не більше двох років;

2) продовження терміну кредитних договорів з урахуванням обмежень, що діють у комерційних банках, та обставин щодо фінансового стану, в яких знаходяться позичальники;

3) зміни механізму нарахування відсотків таким чином, щоб частина щомісячних платежів з обслуговування кредитів не перевищувала 35 % сукупного місячного доходу сім'ї.

За реструктуризованими згідно із цією частиною кредитними договорами комерційні банки мають звільнити позичальників від сплати будь-яких штрафних санкцій за несвоєчасне виконання умов кредитних договорів, що виникли до дати такої реструктуризації.

Важливим кроком, який дозволить банкам активізувати процес кредитування, є прийняття НБУ Постанови "Про стимулювання кредитування економіки України" [5]. Відповідно до неї було затверджено Тимчасовий порядок урахування банками вартості забезпечення у вигляді безвідкличних безумовних гарантій банків під час формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

У документі зазначено, що банкам дозволяється до 31.12.2011 р. під час визначення чистого кредитного ризику для розрахунку резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями:

✓ урахувати відповідно до Тимчасового порядку 100 % вартості забезпечення у вигляді безвідкличних безумовних гарантій банків із рейтингом не нижче ніж "інвестиційний клас" згідно з міжнародною шкалою, який підтверджено в бюлетені та розміщено на офіційному сайті однієї з провідних світових рейтингових компаній (Fitch IBCA, Moody's, Standard & Poors), за кредитними операціями, класифікованими як "сумнівні" та "безнадійні";

✓ приймати забезпечення у вигляді майнових прав на нерухоме майно, що належить до житлового фонду, за якими після 01.10.2008 закінчився дворічний термін урахування, установлений Положенням про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 № 279, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03.08.2000 за № 474/4695.

За кредитами, наданими позичальникам-товаровиробникам, стан обслуговування заборгованості за якими визначений як

“добрий” і умовами кредитних договорів, з якими строк погашення основного боргу та/або відсотків/комісій встановлено не рідше одного разу на квартал:

✓ не враховувати наявність збитків під час здійснення оцінки фінансового стану;

✓ приймати під час визначення чистого кредитного ризику для розрахунку резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями вартість забезпечення у вигляді іншого нерухомого майна з такими коефіцієнтами залежно від категорії кредитної операції:

- стандартна — 80 %,
- під контролем — 70 %,
- субстандартна — 60 %;

✓ застосовувати коефіцієнт ризику в розмірі 50 % під час розрахунку нормативу адекватності регулятивного капіталу/ платоспроможності (Н2);

✓ не здійснювати коригування розміру регулятивного капіталу банку на суму перевищення загальної суми операцій, що здійснені стосовно одного контрагента, над нормативним значенням нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), встановленим Національним банком України, якщо таке перевищення пов'язане з наданням кредитів товаровиробникам і становить не більше п'яти процентних пунктів.

Також банкам рекомендовано:

✓ під час надання кредитів позичальникам-товаровиробникам визначати рівень плати за кредитами, виходячи з розміру облікової ставки Національного банку України, підвищеної не більше ніж на 5 процентних пунктів залежно від рівня ліквідності наданого забезпечення;

✓ кошти, вивільнені внаслідок застосування заходів, передбачених постановою, спрямовувати виключно на кредитування позичальників-товаровиробників.

Утім, позитивні тенденції, які відбулися на грошово-кредитному ринку, поки що не призвели до активізації процесів кредитування: загальний обсяг залишків кредитних вкладень у травні 2010 р. зменшився на 0,2 % (з початку року — на 2,9 %) — до 696,6 млрд грн. Така динаміка кредитів у травні поточного року була зумовлена зменшенням кредитів, наданих населенню (на 1 %), у той час як обсяг кредитів, наданих юридичним

особам, збільшився на 0,2 % (у тому числі в національній валюті — на 1,2 %) [6].

Створення резервів на покриття ймовірних втрат за кредитними операціями являє собою спосіб зниження ступеня ризику. З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, захисту інтересів кредиторів і вкладників банків Національним банком України установлюється порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків [7].

Банки зобов'язані створювати та формувати резерви для відшкодування можливих втрат на повний розмір чистого кредитного ризику за основним боргом, зваженого на відповідний коефіцієнт резервування, за всіма видами кредитних операцій у національній та іноземних валютах.

З метою зменшення банківських ризиків Національний банк України установлює нормативи кредитного ризику, які відображені в Інструкції “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні” [8]. Недотримання нормативів групи кредитного ризику може призвести до погіршення якості активів та фінансових труднощів у діяльності банку.

Неухильне і послідовне дотримання вимог внутрішнього контролю та центрального банку дасть змогу банкам більш ретельно контролювати кредитний процес, підвищити прозорість банківських процедур та технологій та, як наслідок, забезпечити якість кредитного портфеля, а, отже, ефективність діяльності банківської установи в цілому. А для поступового відновлення процесу кредитування необхідна чітка державна економічна політика, перелік пріоритетних напрямів інвестування, посилення захисту прав кредиторів та підвищення довіри до банків з боку суспільства.

Література

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. № 2121-III.
2. Про окремі питання діяльності банків: Постанова Правління НБУ від 05 лютого 2009 р. № 49.
3. Про внесення змін до Спеціального порядку здійснення заходів щодо фінансового оздоровлення банків: Постанова Правління НБУ від 16 квітня 2009 р. № 225.
4. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи” від 23.06.09 р. № 1533-VI.

5. Про стимулювання кредитування економіки України: Постанова Правління НБУ від 03.11.2009 р. № 650.
6. Матеріали офіційного сайту НБУ: <http://www.bank.gov.ua>
7. Положенням НБУ “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”: Затверджено постановою Правління НБУ від 07.07.2000 р. № 279.
8. Інструкція “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”: Затверджено постановою Правління НБУ від 28.08.2001р. № 368.

Стаття надійшла до редакції 14.05. 2010 р.

УДК 336.5:613/614

Р. М. Корнацька,
асистент кафедри фінансів,
ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МЕДИЧНОЇ ПОСЛУГИ

Раскрыто экономическую сущность медицинской услуги, обосновано необходимость в разделении значений “медицинская услуга”, “медицинская помощь”. Сделано выводы и предложено разделить медицинские услуги, производство которых целесообразно и желательно обеспечивать за счет бюджетных ассигнований, и таких, которые финансируются за счет средств физических и юридических лиц, не нарушая при этом принципы доступности и справедливости.

Ключевые слова: медицинская услуга, медицинская помощь, финансирование, стоимость.

In this article the author discloses the economical nature of the medical service, proves the necessity of using terms: “the medical service”, “medical aid” The author has made up a conclusion and made the proposition of division of the medical services production of which should be financed by the budgetary provisions and those of them which should be financed by individuals and legal entities without breaking at the same time the principle of accessibility and justice.

Keywords: medical service, medical aid, financing, value.

Розкрито економічну сутність медичної послуги, обґрунтовано необхідність у виокремленні понять “медична послуга”, “медична допомога”. Зроблено висновки та запропоновано розподіл медичних послуг, виробництво яких доцільно та бажано забезпечувати за рахунок бюджетних асигнувань, та таких, що фінансуються за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб, не порушуючи при цьому принципи доступності та справедливості.